

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.Ketab.ir

الگوی ارتباطی

دانش آموز معلم با سبک

از منظر آیت الله جوادی آملی

سید عباس حسینی

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

نشانی	الگوی ارتباطی معلم با دانش آموز
قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	از منظر آیت الله جوادی آملی
تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳-۰۲۵	سید عباس حسینی
ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸	ناشر
کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
مراکز پخش	وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴-۰۲۵	تهیه
۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۲۱۲، تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۵۱۵۳۴	پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی
وبگاه: www.pub.isca.ac.ir	سرپرستار
رایانامه: nashr@isca.ac.ir	محمدباقر انصاری
فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir	لیتوگرافی، چاپ و صحافی
فروشگاه نشر دیجیتالی: www.pajooahaan.ir	چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
همه حقوق برای ناشر محفوظ است.	چاپ اول: بهار ۱۳۹۹
	شمارگان: ۴۰۰
	قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان
	عنوان: ۵۸۸؛ مسلسل: ۹۰۸
	سرشناسه:
حسینی، سیدعباس، ۱۳۶۱-	عنوان و نام پدیدآور:
الگوی ارتباطی معلم با دانش آموز از منظر آیت الله جوادی آملی / سید عباس حسینی؛ تهیه پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی	مشخصات نشر:
قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹	مشخصات ظاهری:
۳۰۴ ص: جدول، نمودار	شابک:
۹۷۸-۶۰۰-۱۹۵-۴۹۶-۲	وضعیت فهرست نویسی:
	یادداشت:
فیبا	موضوع:
کتابنامه: ص. [۲۶۳]- ۲۷۱: همچنین به صورت زیرنویس	موضوع:
جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲- - دیدگاه درباره علم و دین	موضوع:
علم و دین	موضوع:
اسلام و علوم	موضوع:
معلمان -- روابط با شاگردان -- جنبه های مذهبی -- اسلام	موضوع:
معلمان -- روابط با شاگردان	شناسه افزوده:
همایش نظریه علم اسلامی و کاربست آن در نظام آموزش و پرورش (۱۳۹۸:قم)	شناسه افزوده:
دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. معاونت پژوهشی. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی	
BP ۱۵۳/۵/ح/۱۷ ۱۳۹۹	رده بندی کنگره:
۲۹۷/۹۹۸	رده بندی دیویی:
۵۶۵۴۸۹۳	شماره کتابشناسی ملی:

شورای علمی همایش

- ❖ حجت الاسلام و المسلمین دکتر حمید پارسانیا (دانشگاه باقرالعلوم علیه السلام، قم)؛
- ❖ حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لکزایی (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛
- ❖ دکتر ابراهیم علیپور (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛
- ❖ حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدعلی مبینی (پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات، قم)؛
- ❖ دکتر محمد فتحعلی خانی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم)؛
- ❖ حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمدحسین شریفی (مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، قم)؛
- ❖ حجت الاسلام و المسلمین دکتر علی لطیفی (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم)؛
- ❖ دکتر حیدر تورانی (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، قم)؛
- ❖ جناب آقای سیدنصرت الله فاضلی (سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی، قم).

سخنی با خواننده..... ۱۳

مقدمه..... ۱۷

فصل اول: کلیات و مفاهیم

بخش اول: جایگاه علم..... ۲۳

مقدمه..... ۲۳

چیستی علم و تعریف آن..... ۲۷

عوامل تأثیرگذار در تطورات معنای علم..... ۳۴

اعتبار علم..... ۳۵

اهمیت و نقش علم در قرآن و روایات..... ۳۸

۱. تشویق به فراگیری علم..... ۳۹

ضرورت یادگیری علوم مورد نیاز..... ۴۳

ضرورت علم‌آموزی زنان..... ۴۵

علم‌آموزی مقدمه‌ای برای انسان‌شدن..... ۴۷

- ۴۷..... ۲. توییح کاهلان
- ۵۰..... ۳. تعظیم عالمان
- ۵۶..... ۴. ذمّ تقلید
- ۶۰..... ۵. تکریم علم
- ۶۵..... بخش دوم: علم دینی و اسلامی
- ۶۵..... تعریف علم دینی
- ۶۹..... نسبت علم و دین
- ۷۱..... راهکار تحقق علم دینی
- ۷۱..... ۱. تعیین جایگاه واقعی علم در هندسه معرفت دینی
- ۷۲..... ۲. درک صحیح از علم و عالم
- ۷۳..... ویژگی های علم اسلامی
- ۷۵..... منابع معرفتی علم اسلامی
- ۷۸..... شناخت انسان مهم ترین ویژگی علوم انسانی
- ۷۹..... منبع علوم انسانی در غرب
- ۸۱..... تنزل انسان؛ بزرگ ترین آسیب علوم انسانی
- ۸۲..... بهترین علوم
- ۸۵..... بخش سوم: نهاد تعلیم و تربیت
- ۸۶..... حق تعلیم و تربیت
- ۸۷..... جایگاه خانواده در تعلیم و تربیت
- ۸۹..... ۱. نظریه دولت محور
- ۹۰..... ۲. نظریه خانواده محور
- ۹۰..... ۳. نظریه وظیفه مشترک

۹۷	..... فضیلت تعلیم و تربیت
۱۰۰	..... ارزش معلم
۱۰۲	..... کدام علم و کدام معلم محترم است؟
۱۰۷	..... نسبت تعلیم و تزکیه
۱۰۸	..... تقدم تعلیم بر تعلّم
۱۰۹	..... تعلیم و تدریس

فصل دوم: مبانی انسان‌شناسی آیت‌الله جوادی آملی و الگوی ارتباطات انسانی

۱۱۳	..... مقدمه
۱۱۴	..... دیدگاه فلسفی آیت‌الله جوادی آملی درباره انسان
۱۱۹	..... دیدگاه قرآنی آیت‌الله جوادی آملی درباره انسان
۱۲۴	..... مراتب چهارگانه وجود انسان
۱۲۵	..... فطرت و طبیعت
۱۲۷	..... طبیعت انسان
۱۲۸	..... ساختارهای وجودی انسان
۱۳۱	..... الگوهای ارتباطات انسانی در اندیشه آیت‌الله جوادی
۱۳۲	..... ۱. الگوی ارتباط متعالی
۱۳۴	..... ۲. الگوی ارتباط متعارف
۱۳۵	..... ۳. الگوی ارتباط متدانی

فصل سوم: رسالت‌ها و ویژگی‌های معلم

۱۵۱	..... رسالت‌های معلمی

- الف) رسالت سازمانی: تعلیم و تربیت ۱۵۲
- ب) رسالت فراسازمانی ۱۶۰
۱. هدایت جامعه به سوی سعادت ۱۶۰
  ۲. عقلانی کردن جامعه؛ رشد فکری جامعه ۱۶۲
  - ویژگی‌های معلمان شایسته ۱۶۴
  ۱. ایمان به خدا ۱۶۶
  ۲. برخورداری از دانش لازم ۱۶۹
  ۳. برخورداری از عقل یا اندیشه ورزیده ۱۷۱
  ۴. تقوا یا خشیت ۱۷۵
  ۵. آگاهی به زمان ۱۷۸
  ۶. عطف و مهربانی ۱۸۰
  ۷. سعه صدر ۱۸۳
  ۸. خودسازی ۱۸۵
  ۹. همسویی گفتار با عمل ۱۸۸
  ۱۰. تواضع ۱۹۲
  - ویژگی‌های دوره نوجوانی و دانش‌آموزی ۱۹۵
  ۱. اندیشه‌ای: دوره پذیرندگی و انعطاف‌پذیری ۱۹۹
  ۲. انگیزه‌ای: دوره هیجان ۲۰۳
  - فضیلت دانش‌آموزی ۲۰۶
  ۱. محبوبیت دانش‌طلبان ۲۰۶
  ۲. شفاعت جویندگان علم ۲۰۷
  ۳. پاداش تکریم جویندگان علم ۲۰۷

۴. پاداش یاری‌رسانی به طالب علم..... ۲۰۷
۵. مسجد و مدرسه پایگاه علم..... ۲۰۷

فصل چهارم: الگوی ارتباطی معلم و دانش‌آموز

- عناصر ارتباطات در اندیشه آیت‌الله جوادی..... ۲۱۲
۱. عقلانیت..... ۲۱۲
- مؤلفه‌های عقلانیت در ارتباط معلم با دانش‌آموز..... ۲۱۵
- مؤلفه‌های عقلانیت..... ۲۱۶
۱. علمی بودن محتوا..... ۲۱۶
۲. یقینی بودن محتوا..... ۲۲۰
۳. توحیدی بودن جهت‌گیری محتوا..... ۲۲۴
۴. صداقت داشتن محتوا..... ۲۲۸
۵. متناسب بودن محتوا با نیاز دانش‌آموز..... ۲۳۱
۶. حق بودن محتوا..... ۲۳۲
۷. مفید بودن محتوا..... ۲۳۵
۲. صداقت..... ۲۳۷
- مؤلفه‌های انگیزه‌ای در ارتباط معلم با دانش‌آموز..... ۲۴۰
- الف) استفاده از علوم ادبی..... ۲۴۰
۱. فصاحت بیان..... ۲۴۰
۲. بلاغت در کلام..... ۲۴۶
- ب) مراعات اخلاق و ادب..... ۲۴۸
۱. ادب در گفتار..... ۲۴۸

۲. تلقی دانش آموز به منزله فرزند ۲۵۱
۳. مراعات تفاوت های فردی ۲۵۱
۴. برخورد عادلانه و منصفانه با دانش آموزان ۲۵۳
۵. برخورد نرم و صبر بر ناملایمات ۲۵۴
- ج) استفاده از فناوری های جدید در امر آموزش ۲۵۸
۱. نوآوری در تعلیم ۲۵۹

کتابنامه ۲۶۳

نمایه ها

- آیات ۲۷۳
- روایات ۲۸۴
- موضوعات ۲۹۲
- اعلام و مشاهیر ۳۰۰
- تتالگان ۳۰۲
- کتاب ها ۳۰۳

سخنی با خواننده

۱. علم دینی و اسلامی سازی علوم یکی از مباحث چالش برانگیز و مهم چند دهه اخیر می باشد که به جهت بهره گیری از ظرفیت عظیم دین در قلمرو دانش و رفع نواقص و محدودیت ها و آثار زیانبار علم مدرن مطرح و عرضه شده است. سابقه این بحث به قرن نوزده می رسد که به دنبال آشنایی مسلمانان با علوم مدرن و آشکار شدن پیامدهای مشخص علوم جدید - در کنار فواید فراوان آنها - در جهان غرب و دنیای اسلام مطرح و تبیین شد؛ اما در سال های اخیر به دلیل ماهیت دینی انقلاب اسلامی و توسعه علوم اسلامی بیشترین بحث های نظری را به خود اختصاص داده است.

۲. ایده دانشگاه اسلامی، تحول در علوم به ویژه علوم انسانی و اسلامی سازی آن و ارائه الگوی پیشرفت و توسعه مبتنی بر علم و دین و اندیشه اسلامی، همواره از مطالبات نظام و رهبری عالی آن بوده است؛ از این رو بررسی نظریه «علم اسلامی و کاربرست های آن» علاوه بر جایگاه علمی، پاسخی به این مطالبه و دغدغه نظام اسلامی است.

۳. نظریه علم دینی موافقان و مخالفان بسیاری دارد. برگزاری همایش «علم اسلامی» فراهم نمودن بستری برای تعامل و تعاطی افکار می باشد.

پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی بر اساس یکی از سیاست‌های بنیادین خود، محور تأملات و تعاملات نظری و مشوق تعاطی افکار و اندیشه‌هاست. در این میان همواره از کنارهم‌نهادن موافقان و مخالفان و تضارب آرا استقبال نموده و همواره از نظریه‌پردازی و نواندیشی دینی استقبال می‌نماید.

۴. چند سال پیش مدیران وزارت آموزش و پرورش و سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی خدمت مقام معظم رهبری رسیده و گزارشی از فعالیت‌های خود ارائه نمودند. معظم له در آن جلسه از عقبه تئوریک و مبانی برنامه‌ها پرسیده و توصیه نمودند مسئولین مربوطه به سراغ حوزه علمیه رفته و از مبانی اسلامی علوم در تدوین و برنامه‌ریزی بهره بگیرند. «همایش علم اسلامی و کاربردهای آن در آموزش و پرورش» تلاشی برای هموارسازی این مسیر و ایجاد بستری برای نظریه‌پردازی و ارائه الگوی مطلوب برای علم دینی و کاربردی نمودن آن است که با همکاری وزارت آموزش و پرورش برگزار می‌شود

۵. تا کنون بیش از دوازده نظریه در باب علم دینی از طرف موافقان ارائه شده است. همایش ضمن توجه به نظریات متعدد به دلایل ذیل دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی را به صورت ویژه مورد بررسی و پژوهش قرار داد:

الف) این دیدگاه در میان متولیان آموزش کشور مورد اقبال و توجه بیشتری بوده؛ از این رو در راستای همکاری فی‌مابین در اولویت تحقیق و تبیین و بررسی قرار گرفت. ب) نظریه آیت‌الله جوادی آملی دیدگاهی پیرامون و پر حاشیه بوده است. این نظریه در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از اندیشمندان واقع شده و موافقان و مخالفان بسیاری را پیدا کرده است؛ به علاوه سؤالات و ابهامات بسیاری پیرامون آن وجود دارد که روشن‌شدن آنها به تعمیق

مبحث علم دینی و توسعه آن مدد می‌رساند؛ در ضمن پرداختن به نظریه علمی دینی حضرت آیت‌الله جوادی آملی قدرشناسی از این عالم فرزانه و اندیشمند معاصر می‌باشد.

۶. در چند دهه گذشته تلاش‌های وافر و قابل تقدیری از طرف مسئولان و دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمده که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی بر جای گذاشته است؛ اما هنوز آموزش و پرورش با چالش‌های جدی‌ای روبرو است و برون‌داد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخگوی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نمی‌باشد. در این پژوهش فارغ از ساختار حاکم بر نظام تعلیم و تربیت که خود بررسی مستقلی را می‌طلبد به رابطه دو رکن اساسی این نظام یعنی معلم و دانش‌آموز پرداخته می‌شود تا با تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و دیدگاه آیت‌الله جوادی آملی، راهی برای پیمودن مسیر هدایت الهی در نظام آموزشی کشور بگشاید.

۷. پژوهشکده بر اساس تکلیف علمی و تعهد آزاداندیشی از همه دیدگاه‌ها و انعکاس آنها استقبال نموده و معیار پذیرش مقالات و آثار، رعایت اصول و قواعد علمی و کسب امتیاز لازم بوده است.

۸. حاصل بیش از یک سال تلاش همکاران و استادان معزز ارائه بیش از ده مجلد کتاب و انتخاب چهار مقاله از میان مجموعه مقالات رسیده به همایش بود؛ از این رو لازم می‌دانم از همکاری صمیمانه حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر پارسانیا ریاست محترم قطب بنیادهای نظری و نظام متقن علوم اسلامی - انسانی، آیت‌الله اعرافی (ریاست محترم حوزه‌های علمیه) بابت پذیرش دبیری علمی، ریاست محترم پژوهشگاه جناب حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر نجف

لک زایی، شورای محترم علمی و سیاستگذاری همایش، کلیه همکاران پژوهشکده به ویژه کارشناسان و رئیس اداره پژوهش، ناظران و ارزیابان محترم، دوست دانشمندم جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر مبینی قائم مقام محترم ریاست همایش و دکتر جواد دانش و دکتر ابوالفضل خراسانی، مؤلفان محترم سیدعباس حسینی و قاسم جعفرزاده و آقای سیدجابر نیکو دبیر اجرایی همایش و نشر پژوهشگاه بابت مساعی بسیار در طبع این اثر تشکر نمایم و برای همه عزیزان توفیقات دو سرا را آرزو نمایم.

ابراهیم علیپور

رئیس پژوهشکده فلسفه و کلام اسلامی

رئیس همایش نظریه علم اسلامی

و کاربست آن در نظام آموزش و پرورش

تحقق ارزش‌ها و آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی مستلزم تلاش همه‌جانبه در تمام ابعاد فرهنگی، علمی، اجتماعی و اقتصادی است. عرصه تعلیم و تربیت از مهم‌ترین زیرساخت‌های تعالی همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقای سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است. تحقق آرمان‌های متعالی انقلاب اسلامی ایران مانند احیای تمدن عظیم اسلامی، حضور سازنده، فعال و پیشرو در میان ملت‌ها و کسب آمادگی برای برقراری عدالت و معنویت در جهان در گرو تربیت انسان‌های عالم، متقی، آزاده و اخلاقی است. تعلیم و تربیتی که تحقق‌بخش حیات طیبه، جامعه عدل جهانی و تمدن اسلامی ایرانی باشد. در پرتو چنین سرمایه انسانی و متعالی است که جامعه بشری آمادگی تحقق حکومت جهانی انسان کامل را می‌یابد و در سایه چنین حکومتی ظرفیت و استعدادهای بشر به شکوفایی و کمال خواهد رسید.^۱

در چند دهه گذشته تلاش‌های وافر و قابل تقدیری را مسئولان و دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت برای بهبود و اصلاح نظام آموزشی کشور به عمل آمده که خوشبختانه نتایج مثبت و مفیدی نیز بر جای گذاشته است؛ لیکن

۱. شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ص ۷.

هنوز آموزش و پرورش با چالش‌های جدی روبرو است و برون داد آن در طراز جمهوری اسلامی ایران و پاسخگوی تحولات محیطی و نیازهای جامعه نیست. در این پژوهش فارغ از ساختار حاکم بر نظام تعلیم و تربیت که خود بررسی مستقلی را می‌طلبد، به رابطه دو رکن اساسی این نظام یعنی معلم و دانش آموز پرداخته می‌شود تا با تکیه بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، چراغ راهی برای پیمودن مسیر هدایت الهی در نظام آموزشی کشور باشد. ارتباط مطلوب معلم با دانش آموزان می‌تواند در تحولات علمی، فرهنگی و دینی کشور سرنوشت ساز باشد و با ارتباط مطلوب معلم می‌تواند رسالت سنگین خود را انجام دهد و دانش آموزان را از جهت معرفتی، رفتاری و اخلاقی تأمین و از گزند آسیب‌های فردی و اجتماعی حفظ کند. حال این ارتباط مطلوب، باید دارای چه مؤلفه‌هایی باشد تا معلم با استفاده از این الگوی ارتباطی بتواند تعاملی سازنده و مطلوب با دانش آموزان داشته باشد؟ به نظر می‌رسد، شناخت جایگاه علم و رسالت و ویژگی‌های بایسته هر یک از طرفین ارتباط (معلم و دانش آموز) می‌تواند ما را در دستیابی به الگوی ارتباطی کمک کند. با شناسایی مؤلفه‌های معنایی هر کدام، محورهای اصلی ارتباط مشخص و الگوی ارتباطی مطلوب نیز به دست می‌آید؛ از آنجا که ارائه الگوهای هنجاری بدون ابتدا به نظریه‌های تبیینی ناممکن نیست و تلاش هر یک از مکاتب فکری جدید حاکمیت هنجارهای خویش بر دیگر مکاتب است، لازم است، الگوی ارتباطی مطلوب را در قالب یک مکتب فکری و فلسفی جامع و کامل که مبتنی بر قرآن و برهان است، بیان کنیم. برای تحقق این امر، دیدگاه‌ها و تفکرات شخصیت برجسته دینی استاد علامه حضرت آیت الله جوادی آملی که به حق غواص ماهر دریای عمیق قرآن و حاذق‌ترین طائر آسمان حکمت است، بررسی

خواهد شد تا بر اساس انسان‌شناسی ایشان مؤلفه‌های معنایی و هنجارهای حاکم بر هریک از طرفین ارتباط (معلم و دانش‌آموز) شناسایی و در نتیجه یک الگوی ارتباطی - اسلامی جامعی ارائه شود.

برای دستیابی به چنین الگویی از روش تحلیلی (تحلیل به مؤلفه‌های معنایی)^۱ استفاده شده است؛ به این معناکه ابتدا مؤلفه‌های معنایی علم، معلم و دانش‌آموز در اندیشه آیت‌الله جوادی، استخراج و با قراردادن آنها در کنار یکدیگر الگوی ارتباطی آنها ارائه می‌شود. با توجه به نقش علم در هویت‌سازی انسان و همچنین نقش آن در شکل‌گیری الگوی مطلوب در فصل اول در سه بخش به این مهم پرداخته شده است؛ در بخش اول جایگاه علم، چیستی علم، عوامل تأثیرگذار در تطورات معنای علم، نقش و جایگاه علم در قرآن و روایات و در بخش دوم علم دینی و اسلامی، تعریف علم دینی، راهکارهای تحقق علم دینی و ویژگی‌های علم دینی و منابع معرفتی علم اسلامی و در بخش سوم نهاد تعلیم و تربیت، حق تعلیم و تربیت، نقش خانواده در تعلیم و تربیت، فضیلت تعلیم و تربیت، ارزش معلم و تقدم تعلیم بر تعلم و... در اندیشه آیت‌الله جوادی بررسی خواهد شد.

در فصل دوم با تبیین انسان‌شناسی ایشان الگوهای متصور از ارتباطات انسانی نیز تبیین می‌شود. بر پایه انسان‌شناسی ایشان سه الگوی ارتباطی متصور است: الگوی ارتباطی متدانی، متعارف و متعالی. در زمینه الگوی ارتباط متعالی، ارتباط معلم و دانش‌آموز که هدف این پژوهش است، واکاوی می‌شود. در فصل سوم نقش معلم و ویژگی‌های آن به عنوان هدایت‌کننده و اسوه‌ای

۱. احمد پاکتچی؛ روش تحقیق با تکیه بر حوزه علوم قرآن و حدیث؛ ص ۱۶۵.

امین و بصیر در فرایند تعلیم و تربیت و نقش دانش آموز به عنوان هدف اصلی ارتباط در نظام تعلیم و تربیت بررسی می شود.

در فصل چهارم درباره الگوی مطلوب ارتباط معلم با دانش آموز و همچنین الگوی مطلوب ارتباط دانش آموز با معلم بحث خواهد شد.